

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

DOI: 10.31499/2519-2035.14.2026.358655

УДК 373.5.016:94(4-191.2+4-11)".../17"](045)

Зінаїда СВЯЩЕНКО,

<http://orcid.org/0000-0001-5845-3115>

доктор історичних наук, професор кафедри
всесвітньої історії та методик навчання
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
(Україна, Умань)
szv09@meta.ua

ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ З НАЙДАВНІШИХ ЧАСІВ ДО КІНЦЯ ХVІІІ СТ. У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто зміст, методичні підходи та педагогічні умови вивчення історії Центрально-Східної Європи (ЦСЕ) з найдавніших часів до кінця ХVІІІ ст. у закладах загальної середньої освіти. Проаналізовано основні проблеми викладання цього історичного періоду, серед яких недостатня доступність джерельної бази, складність узагальнення подій та інтеграція регіональної історії у загальнонаціональний контекст. Визначено роль історії регіону у формуванні історичної свідомості учнів, розвитку міжкультурної компетентності, критичного мислення та здатності до порівняльного аналізу історичних процесів. Розглянуто можливості використання компетентнісного підходу, інтеграції сучасних наукових джерел, мультимедійних технологій та інноваційних методик навчання. Зроблено акцент на значенні історичних прикладів Центрально-Східної Європи для формування у школярів уявлень про політичні, економічні та культурні взаємозв'язки регіону. Подано рекомендації щодо вдосконалення навчального процесу на основі компетентнісного підходу, інтеграції сучасних джерел і мультимедійних технологій.

Ключові слова: історія Центрально-Східної Європи, методика навчання історії, середня освіта, компетентнісний підхід, міжкультурна компетентність, інтеграція історичного знання.

Zinaida SVYASCHEENKO,

<http://orcid.org/0000-0001-5845-3115>

Doctor of Historical Sciences,
Associate Professor of World History
and methods of Teaching
Uman State Pedagogical University Paul Tychiny
(Ukraine, Uman)
szv09@meta.ua

THE STUDY OF THE HISTORY OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE FROM ANCIENT TIMES TO THE LATE EIGHTEENTH CENTURY IN GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS

The article provides a comprehensive analysis of the content, methodological approaches, and pedagogical conditions for studying the history of Central and Eastern Europe (CEE) from ancient times to the late eighteenth century in general secondary education institutions. The place of regional history within the structure of the school course in world history is substantiated, and its significance for shaping students' holistic understanding of the European historical process, the patterns of social development, and the interconnections between different regions of Europe is determined. Particular attention is paid to the analysis of the main challenges in teaching this historical period, including the fragmented presentation of educational material, difficulties in synchronizing historical events across different states of Central and Eastern Europe, limited instructional and methodological support, and the insufficient integration of regional history into broader European and national contexts.

The role of the history of Central and Eastern Europe in the formation of students' historical consciousness, the development of intercultural competence, critical thinking, and the ability to conduct comparative analysis of historical processes and phenomena is revealed. It is emphasized that studying the history of the region contributes to understanding both the common and distinctive features of the political, socio-economic, and cultural development of CEE countries, as well as to shaping awareness of the specific historical paths of individual peoples and states. The didactic potential of working with written and visual historical sources, cartographic materials, statistical data, as well as modern digital and multimedia resources is analyzed.

The expediency of applying a competency-based approach in teaching the history of Central and Eastern Europe, integrating interdisciplinary connections, and using innovative pedagogical technologies is substantiated. Methodological recommendations are proposed for improving curricula and lesson planning through the use of problem-based, interactive, and project-based learning methods that promote students' cognitive engagement, increase motivation, and foster a sustained interest in history.

It is concluded that the study of the history of Central and Eastern Europe from ancient times to the late eighteenth century in general secondary education institutions is an important instrument for shaping students' holistic historical worldview. The implementation of a competency-based approach, the use of interactive methods, interdisciplinary integration, and the modernization of instructional and methodological resources will contribute to improving the quality of history education. A necessary step is the development of new textbooks and digital materials, the organization of professional development courses for teachers, and the dissemination of innovative pedagogical practices. Only under these conditions can the study of the history of Central and Eastern Europe become an effective means of educating citizens capable of understanding the complexity of historical processes and responsibly engaging with the shared European heritage.

Keywords: history of Central and Eastern Europe, history teaching methodology, secondary education, competency-based approach, intercultural competence, integration of historical knowledge.

Постановка проблеми. Історія Центрально-Східної Європи (ЦСЕ) є важливою складовою загальноєвропейського історичного процесу, що поєднує в собі політичні, культурні, релігійні та соціально-економічні особливості багатьох народів. Вивчення цього регіону у шкільному курсі історії має не лише пізнавальне, а й виховне значення, адже формує в учнів здатність розуміти взаємозв'язки між історією України та ширшим європейським контекстом, сприяє становленню історичної свідомості, громадянської компетентності та толерантності.

В українському контексті цей напрям особливо важливий, адже історія України органічно вплетена в історію Центрально-Східної Європи. У давні часи територія сучасної України була одним із центрів формування східноєвропейської цивілізації, а в середньовіччі – частиною політичних, культурних і релігійних процесів, що визначали обличчя регіону.

Відповідно до Концепції Нової української школи (Концепція ...), історична освіта має бути спрямована не на механічне запам'ятовування фактів, а на розвиток критичного мислення, уміння аналізувати історичні джерела, порівнювати, робити висновки. Саме тому вивчення історії Центрально-Східної Європи з найдавніших часів до кінця XVIII ст. у закладах загальної середньої освіти набуває особливого значення, оскільки дозволяє учням усвідомити витоки спільних європейських процесів і місце українських земель у цих подіях.

Аналіз досліджень. Проблеми історичної освіти – її змісту, методики та напрямів оновлення – уже тривалий час залишаються у центрі уваги як науковців, так і широкої громадськості. У дослідженнях К. Баханова (Баханов, 2005; Баханов, 2012), О. Пометун, Н. Гупана, В. Власова (Пометун, Гупан, Власов, 2018), Т. Ладиченко (Ладиченко, 1999), П. Мороза та І. Мороза (Мороз, Мороз, 2018), О. Пометун, Г. Фреймана (Пометун, Фрейман, 2006), Г. Яковенко

(Яковенко, 2017) та інших науковців висвітлено дидактичні засади викладання історії, акцентовано увагу на розвитку критичного мислення, застосуванні дослідницьких підходів у навчанні, зокрема методу проєктів, а також питанні інтеграції історичних дисциплін.

У науково-методичній літературі питання викладання історії в середній школі, зокрема формування предметних і ключових компетентностей, розглядається в різних аспектах – від теоретичних засад компетентнісного підходу до конкретних методичних рішень для уроків історії.

Одним із базових напрямів є розробка теоретичних засад компетентнісно-орієнтованого навчання історії. О.І. Пометун у своїх статтях показує, як діяльнісний і компетентнісний підходи впливають на структуру та зміст сучасного підручника з історії та методику уроків (діяльнісний підхід передбачає не лише передачу знань, а й активну роботу учнів з джерелами та завданнями проблемного характеру) – автор зокрема виділяє вимоги до формування локальних історичних умінь та алгоритмів їх розвитку (Пометун, 2008; Пометун, 2007).

Методичний посібник О.І. Пометун, Н.М. Гупан та В.С. Власова (Пометун, Гупан, Власов, 2018) є важливим джерелом зв'язку теорії і практики компетентнісного навчання історії в основній школі. У ньому розкрито поняттєво-термінологічний апарат компетентнісної методики, описано шляхи формування хронологічної, просторової, логічної та інформаційної складових історичної компетентності, а також структуру уроків, де вони мають формуватися.

Дискусійні та практичні аспекти формування предметних компетентностей також досліджувалися в роботах українських методистів, які підкреслюють актуальність проблеми адаптації уроків історії до сучасних викликів (наприклад, О. Дяченко наголошує на ефективності інтерактивних методів: робота з картами, проєктні дослідження, історичні задачі, дискусії) (Дяченко, 2025:165)

Певне місце в історіографії проблеми займають дослідження, що розглядають застосування компетентнісного підходу до конкретних тематичних блоків історичного курсу. Наприклад, аналіз історичного портрету видатних особистостей у шкільній історії демонструє, як діяльнісний підхід може бути реалізований через роботу з біографічними джерелами, що сприяє розвитку ціннісного і мотиваційного компонентів компетентності (Задорожна, 2020: 47–49).

Важливою ланкою у вивченні проблеми є також дослідження, присвячені інтерактивним та активним методам навчання, які підтримують розвиток компетентностей. Методи дискусії, рольових ігор, роботи з джерелами, історичних карт та проєктних завдань розвивають критичне мислення та історичні навички. Педагогічні дослідження показують, що вчителі цінують активні ресурси навчання, які сприяють більш глибокому розумінню та залученню учнів до дослідження історичного матеріалу, порівняно з традиційними підходами, орієнтованими лише на репродуктивне запам'ятовування фактів. Загальноосвітня практика демонструє, що рольові

ігри є ефективним інструментом для залучення учнів до активної діяльності з реконструкції історичних подій і розвитком аргументації (Joan Tumblety, 2004).

Щодо досліджень історії Центрально-Східної Європи, то вони активно розвиваються у вітчизняній та зарубіжній науці. Серед українських науковців, які зробили вагомий внесок у вивчення історії регіону, варто відзначити, І. Десятничука (Десятничук, 2025), С. Рудька (Рудько, 2010), а також колектив авторів навчально-методичного посібника «Історія Центрально-Східної Європи» за редакцією Л. Зашкільняка (Історія Центрально-Східної Європи), тощо. Автори досліджують розвиток держав, суспільств та міжнародні взаємодії регіону. Олена Козак у статті «Slavic countries of Central and Eastern Europe during the post-communist period on the pages of Ukrainian textbooks» висвітлює методичне відображення цих процесів у навчальних матеріалах (Kozak, 2020).

Серед зарубіжних досліджень важливими є праці П. Вандича (Вандич, 2004), Ф. Дворніка (Дворнік, 2005), Н. Дейвіса (Дейвіс, 2001), Р. Еванса (Evans, 2006), які розглядають ЦСЄ як особливий простір зі складною політичною та культурною структурою. Їхні підходи базуються на міждисциплінарному аналізі, поєднанні політичної, соціальної й культурної історії. Дослідники узагальнюють політичний, соціально-економічний та культурний розвиток країн регіону, демонструючи їхню інтеграцію у загальноєвропейський контекст. Таким чином, сучасна історіографія поєднує українську та зарубіжну перспективи і створює міцну основу для методичного забезпечення викладання історії Центрально-Східної Європи у школі.

Мета статті – проаналізувати особливості викладання історії Центрально-Східної Європи з найдавніших часів до кінця XVIII ст. у закладах загальної середньої освіти, визначити ефективні методичні підходи та надати рекомендації для педагогічної практики.

Виклад основного матеріалу. Регіон Центрально-Східної Європи, який охоплює території між Балтійським, Адріатичним і Чорним морями, є простором взаємодії слов'янських, балтійських, германських, угро-фінських, романських і тюркських народів. Саме тут відбувалися важливі процеси формування середньовічних держав – Київської Русі, Великої Моравії, Польського та Угорського королівств, Чехії, Литви, Речі Посполитої, що згодом визначили контури сучасної Європи. У навчанні цей матеріал дозволяє формувати у школярів системне уявлення про розвиток цивілізацій, міжкультурні впливи та роль релігії у державотворчих процесах.

У методологічному сенсі викладання історії ЦСЄ у школі має ґрунтуватися на принципах історизму, науковості, міжкультурності та компаративності. Історизм передбачає розгляд подій у розвитку, виявлення причинно-наслідкових зв'язків і тенденцій; науковість – спирання на достовірні джерела та сучасну історіографію; міжкультурність – розуміння взаємозалежності культурних процесів і релігійних впливів; компаративність – порівняння політичних, соціальних і культурних моделей у різних країнах регіону. Важливо, щоб ці підходи поєднувалися із компетентнісною парадигмою сучасної освіти, яка орієнтує процес навчання на розвиток в учнів

уміння мислити історично та застосовувати знання на практиці (Пометун, Гупан, Власов, 2018: 12).

Зміст навчального матеріалу про Центрально-Східну Європу з найдавніших часів до кінця XVIII ст. у закладах загальної середньої освіти охоплює три основні періоди: найдавніші часи, середньовіччя та ранній новий час. У вивченні найдавнішої історії доцільно зосередитися на процесах етногенезу – формуванні слов'ян, балтів, кельтів, германців, а також на розвитку археологічних культур, таких як трипільська, лужицька, поморська. Цей матеріал дає можливість показати учням, як природне середовище, торгівля й міграції впливали на формування народів і перших політичних утворень.

Період середньовіччя – це час формування держав у ЦСЄ, коли християнізація стала ключовим чинником єднання народів і формування політичних центрів. Важливими темами є становлення Київської Русі, утворення Польського та Угорського королівств, Велике князівство Литовське, розвиток феодалних відносин, міждержавні союзи й війни. Для ефективного засвоєння матеріалу варто використовувати карти, схеми, генеалогічні таблиці, що допомагає учням краще орієнтуватися у складних просторово-часових процесах.

Ранній новий час (XVI–XVIII ст.) характеризується становленням великих імперій і трансформацією політичної карти регіону. Габсбурзька монархія, Османська імперія, Московська держава (згодом Російська імперія) та Річ Посполита змагалися за домінування у Центрально-Східній Європі. Для українських земель цей період позначився боротьбою за автономію, становленням козацької державності, входженням до складу Речі Посполитої, а пізніше – імперських структур. Аналіз цих процесів дозволяє учням побачити історичні передумови сучасного політичного поділу регіону.

Відповідно до навчальної програми «Історія України. Всесвітня історія. 6–11 класи», для закладів загальної середньої освіти (Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 3 серпня 2022 року) (Історія України. Всесвітня історія ..., 2022), Модельної навчальної програми «Всесвітня історія. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Пометун О. І., Ремех Т. О., Малієнко Ю. Б., Мороз П. В.) (наказ Міністерства освіти і науки України від 06.09.2023 № 1090) (Модельна ... (авт. Пометун О. І., Ремех та ін.)) та Модельної навчальної програми «Всесвітня історія. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Щупак І. Я., Посунько А. С., Бакка Т. В., Бурлака О. В., Власова Н. С., Желіба О. В., Махонін О. О., Мелешенко Т. В., Павловська-Кравчук В. А., Піскарьова І. О., Худобець О. А.) (наказ Міністерства освіти і науки України від 16 серпня 2023 року № 1001) (Модельна ... (авт. Щупак І. Я., Посунько А. та ін.)) історичні події найдавніших часів та періоду середньовіччя вивчаються у 7 класі. Ранній новий час (XVI–XVIII ст.) – у 8 класі.

У межах навчальної програми учні знайомляться з виникненням перших слов'янських держав, зокрема Великої Моравії, Чехії, Польщі, Угорщини, Болгарії та Хорватії. Розглядаються процеси формування їхньої державності,

прийняття християнства, становлення монархій та розвиток суспільних відносин. Важливе місце посідає вивчення Київської Русі та її взаємин із країнами Центрально-Східної Європи. Учні дізнаються про політичні, торговельні та культурні зв'язки Русі з Польщею, Чехією, Угорщиною, Візантією, про роль християнства у зміцненні зв'язків між східними і західними слов'янами.

У подальших темах розглядаються події пізнього середньовіччя, коли формувалися станovo-представницькі монархії, розвивалося міське самоврядування, зароджувалися елементи буржуазних відносин. Учні вивчають історію Чехії періоду гуситських воєн, становлення Великого князівства Литовського та створення Речі Посполитої. Значна увага приділяється політичному устрою цих держав, розвитку культури, релігії, освіти, а також відносинам з українськими землями.

У новий час (XVI–XVIII ст.) програмою передбачено ознайомлення з реформами, релігійними рухами, посиленням шляхетської влади у Речі Посполитій, боротьбою народів за незалежність, війнами з Османською імперією та Австрією. Учні дізнаються про участь українських земель у цих процесах, зокрема про формування козацької держави, національно-визвольну війну середини XVII ст. та вплив українських подій на політичну ситуацію в регіоні. Завершується цей етап вивченням поділів Речі Посполитої наприкінці XVIII ст., які призвели до суттєвих змін політичної карти Центрально-Східної Європи.

Одним із головних завдань викладання історії ЦСЄ є розвиток компетентностей, визначених Державним стандартом базової середньої освіти (Державний стандарт ..., 2020). Йдеться про історичну компетентність (уміння пояснювати причини та наслідки історичних подій), громадянську (усвідомлення європейських цінностей і принципів демократії), інформаційну (уміння працювати з джерелами), а також соціальну (здатність до діалогу, співпраці, толерантності). Формування цих компетентностей вимагає застосування інтерактивних методів навчання, серед яких – дебати, рольові ігри, аналіз документів, робота з історичними картами, створення хронологічних таблиць, порівняння історичних процесів у різних країнах, створення навчальних історичних проєктів (Баханов, 2012: 89).

Під час вивчення історії Центральної та Східної Європи в 7–8 класах ефективним є поєднання традиційних і активних методів навчання, що дозволяють формувати ключові та предметні компетентності учнів відповідно до вимог НУШ. Серед них:

Пояснювально-ілюстративні методи: класична лекція з опорою на історичні карти, хронологічні таблиці, ілюстрації подій; демонстрація відео- та фотоматеріалів, реконструкцій історичних подій; використання опорних схем для узагальнення політичних і соціальних процесів у країнах Центральної та Східної Європи.

Проблемно-пошукові методи: робота з історичними джерелами: документи, хроніки, листи, договори; порівняльний аналіз розвитку Польсько-

Литовської держави, Чехії, Угорщини та інших країн регіону; створення хронологічних таблиць та тематичних карт.

Ігрові та інтерактивні методи, до яких відносимо рольові ігри: відтворення дипломатичних переговорів, парламентів, історичних судів; моделювання історичних ситуацій: наприклад, «Розподіл територій Польщі у XVIII ст.» або «Угоди європейських монархів»; дебати і дискусії: обговорення причин та наслідків важливих політичних рішень у регіоні.

Практичні роботи та творчі завдання: створення тематичних плакатів та презентацій «Культура та релігія Центральної Європи у XVI–XVIII ст.»; підготовка коротких доповідей про правлячі династії та їх політичні союзи; аналіз причин соціальних конфліктів та змін у державних інституціях.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ): використання інтерактивних карт, онлайн-енциклопедій, освітніх платформ; відео- та анімаційні реконструкції битв, дипломатичних подій і культурних процесів.

Комбіновані форми: поєднання групової та індивідуальної роботи: учні створюють міні-проекти або дослідження за темами «Політичні союзи у Центральній Європі» або «Соціально-економічний розвиток Угорщини та Польщі»; використання міні-експериментів у вигляді рольових ситуацій, що допомагають перевірити гіпотези про причини історичних подій.

Ефективними є історичні реконструкції, обговорення тем «Україна і Європа у Середньовіччі», «Держави Центрально-Східної Європи та їхня культурна спадщина». Такі форми роботи сприяють розвитку критичного мислення, вмінню аргументувати власну думку, співвідносити події регіональної історії із загальноєвропейськими процесами.

Серед ефективних методів роботи – історичні дискусії («Чи могла Річ Посполита уникнути поділів?»), рольові моделювання («Козацька рада», «Сейм XVI ст.»), створення візуальних схем і діаграм, що ілюструють еволюцію державного устрою. Особливу роль відіграють цифрові технології – інтерактивні карти, онлайн-музеї, платформи Kahoot, LearningApps, які роблять навчання більш динамічним і охоплюють роботою значну кількість учнів.

Для прикладу: під час вивчення теми «Формування раннях держав Центрально-Східної Європи», де розглядається процес утворення Польського, Чеського та Угорського королівств, учні працюють із картою, визначають території Польського, Чеського та Угорського королівств, порівнюють умови державотворення та складають порівняльну таблицю. Завдяки цьому розвиваються просторові та хронологічні компетентності, навички аналізу та порівняння. Можна також провести рольову гру «Сейм Речі Посполитої», під час якої учні виконують ролі депутатів та обговорюють застосування *liberum veto*. Під час дискусії оцінюють політичні наслідки механізму та вплив на стабільність держави. Цей формат уроку формує критичне мислення, комунікативні навички та громадянську компетентність.

Під час вивчення теми «Реформація та Контрреформація» учні аналізують витяги з хронік та листів епохи, виділяють ключові ідеї Реформації та порівнюють їх із реакцією католицької церкви. Результатом роботи є

складання таблиці «Причини і наслідки Реформації у Центрально-Східній Європі», що розвиває аналітичні компетентності та критичне мислення.

Вивчаючи тему «Османська експансія та політика Габсбургів» можна провести рольову гру «Дипломатична рада», де учні представляють різні держави та приймають рішення щодо оборонної та дипломатичної політики. Цей формат розвитку вчить аргументувати позицію, аналізувати історичні події та працювати в команді.

Невід'ємною частиною сучасного викладання є міжпредметна інтеграція. Історія ЦСЄ має природні зв'язки з географією, літературою, культурологією та громадянською освітою. Наприклад, вивчаючи християнізацію слов'ян, доцільно залучати тексти житій Кирила і Мефодія, а під час аналізу поділів Речі Посполитої – використовувати карти геополітичних змін. Такі зв'язки не лише підвищують інтерес учнів, а й поглиблюють розуміння історичних процесів.

Попри очевидну актуальність, викладання історії ЦСЄ у шкільному курсі має низку проблем. Серед них – значний обсяг матеріалу, обмеженість навчальних годин, недостатня кількість адаптованих підручників і мультимедійних ресурсів, а також потреба у підвищенні кваліфікації вчителів. Важливим завданням є подолання стереотипів, які часто спрощують складні історичні процеси, подаючи їх через призму протистояння «імперій» і «жертв». Учні мають розуміти, що історія Центрально-Східної Європи – це історія взаємодії, співіснування і взаємовпливів.

Для вдосконалення навчального процесу доцільно впроваджувати модульний підхід до вивчення регіону, розробляти порівняльні таблиці та візуальні матеріали, інтегрувати український контекст у кожен тему, застосовувати проєктні завдання та історичні реконструкції. Особливо ефективними є завдання, які спонукають до критичного аналізу, наприклад: «Які чинники зумовили занепад середньовічних держав ЦСЄ?» або «Як події XVII–XVIII ст. вплинули на формування сучасних націй регіону?».

Результатом вивчення історії Центрально-Східної Європи має стати формування в учнів здатності аналізувати історичні процеси, розуміти багатокультурність і взаємозалежність народів, оцінювати роль України в європейській історії. Таке навчання сприяє вихованню толерантності, поваги до історичної спадщини, розвитку громадянської свідомості та критичного мислення.

Вивчення історії Центрально-Східної Європи має не лише пізнавальне, а й виховне значення. Воно формує в учнів розуміння спільності історичного розвитку народів, сприяє розвитку поваги до культурного розмаїття, виховує громадянську позицію і почуття належності до європейського історичного простору. Саме через усвідомлення минулого сусідніх країн школярі краще розуміють власну національну історію та місце України в Європі.

Висновки. Отже, вивчення історії Центрально-Східної Європи з найдавніших часів до кінця XVIII ст. у закладах загальної середньої освіти є важливим інструментом формування цілісного історичного світогляду учнів. Реалізація компетентнісного підходу, використання інтерактивних методів, міжпредметна інтеграція та осучаснення навчально-методичної бази

сприятимуть підвищенню якості історичної освіти. Необхідним кроком є створення нових підручників і цифрових матеріалів, проведення курсів підвищення кваліфікації для вчителів та поширення інноваційних педагогічних практик. Лише за таких умов вивчення історії Центрально-Східної Європи стане дієвим засобом виховання громадянина, здатного розуміти складність історичних процесів і відповідально ставитися до спільної європейської спадщини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

- Баханов, 2012 – Баханов К. Навчання історії в школі під кутом зору компетентнісного підходу: посібник для вчителя. Х.: Вид. група «Основа», 2012. 127 с.
- Баханов, 2005 – Баханов К. Сучасна шкільна історична освіта: інноваційний аспект: монографія. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2005. 384 с.
- Вандич, 2004 – Вандич Пьотр. Ціна свободи. Історія Центрально-Східної Європи від Середньовіччя до сьогодення. К.: Критика, 2004. 463 с.
- Дворнік, 2005 – Дворнік Ф. Слов'яни в Європейській історії та цивілізації / Пер. з англ. К: ДУХ І ЛІТЕРА, 2005. 528 с.
- Дейвіс, 2001 – Дейвіс Н. Європа: Історія / Пер. з англ. П. Тарашук, О.Коваленко. К.: Основи, 2001. 1463 с.
- Державний стандарт ..., 2020 – Державний стандарт базової середньої освіти / Постанова Кабінету Міністрів України «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти» від 30 вересня 2020 р. № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyizagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
- Десятничук, 2025 – Десятничук І. Історія Центральної та Східної Європи від найдавніших часів до початку ХХ століття. К.: Кондор, 2025. 288 с.
- Дяченко, 2025 – Дяченко О. Формування предметної компетентності на уроках історії. *Методика навчання географії та історії: сучасні виклики та практичний досвід*: Матеріали І Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Дніпро, 10 квітня 2025 р.). Дніпро: Середняк Т. К., 2025. С. 164–167.
- Задорожна, 2020 – Задорожна Л. В. Реалізація компетентнісного підходу до вивчення життя, діяльності та ролі видатних особистостей в шкільній історичній освіті. *Virtus*. 2020. № 42. С. 47–49.
- Історія України. Всесвітня історія ..., 2022 – Історія України. Всесвітня історія. 6-11 класи: Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 3 серпня 2022 року № 698. К., 2022. 106 с. URL: <https://mon.gov.ua/staticobjects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/Navchalna.programa.2022.WH.HU.6-11.pdf>
- Історія Центрально-Східної Європи, 2001 – Історія Центрально-Східної Європи. Посібник для студентів історичних і гуманітарних факультетів університетів / За ред. Леоніда Зашкільняка, Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2001. 658 с.
- Концепція... – Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
- Ладиченко, 1999 – Ладиченко Т. Формування історичного мислення в процесі вивчення курсу всесвітньої історії в школі. *Розвиток історичного мислення як засіб формування особистості, її інтелектуалу та творчих здібностей*. Одеса, 1999. С. 73–77.
- Модельна ... (авт. Пометун О. І., Ремех та ін.) – Модельна навчальна програма «Всесвітня історія. 7–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Пометун О. І., Ремех Т. О., Малиєнко Ю. Б., Мороз П. В.) (наказ Міністерства освіти і науки України від 06.09.2023 № 1090) <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2023/Model.navch.prohr.5-9.klas/Hromad.ta.istor.osv.hal.2023/08.09.2023/Vsesvitnya.istoriya.7-9.kl.Pometun.ta.in-08.09.2023.pdf>
- Модельна ... (авт. Щупак І. Я., Посулько А. та ін.) – Модельна навчальна програма «Всесвітня історія. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Щупак І. Я., Посулько А. С., Бакка Т. В., Булака О. В., Власова Н. С., Желіба О. В., Махонін О. О., Мелешенко Т. В., Павловська-Кравчук В. А., Піскарьова І. О., Худобець О. А.) (наказ Міністерства освіти і науки України від 16 серпня 2023 року № 1001) <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2023/Model.navch.prohr.5-9.klas/Hromad.ta.istor.osv.hal.2023/16.08.2023/Vsesvitnya.istoriya.7-9.kl.Shchupak.ta.in.13.09.2023.pdf>
- Мороз, Мороз, 2018 – Мороз П.В., Мороз І.В. Дослідницька діяльність учнів у процесі навчання всесвітньої історії в основній школі: методичний посібник. Київ: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ», 2018. 96 с. Пометун, Гупан, Власов, 2018 – Пометун О. І., Гупан Н. М., Власов В. С. Компетентнісно орієнтована методика навчання історії в основній школі: методичний посібник. К.: КОНВІ ПРІНТ, 2018. 208 с.
- Пометун, 2007 – Пометун О. І. Компетентнісний підхід у сучасній історичній освіті. *Історія в школах України*. 2007. № 6. С. 3–12.
- Пометун, 2008 – Пометун О.І. Підручник з історії у контексті діяльнісного і компетентнісного підходів. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. 2008. Том 1. № 50. С. 83–89.

- Пометун, Фрейман, 2006 – Пометун О., Фрейман Г. Методика навчання історії в школі. К.: Генеза, 2006. 328 с.
- Рудько, 2010 – Рудько С.О. Історія Центрально-Східної Європи (кін. XVIII – поч. XXI ст.): навчально-методичний посібник з курсу. Вид. 2-ге, доповнене. Острог, 2010. 220 с.
- Яковенко, 2017 – Яковенко Г. Методика навчання історії: навчально-методичний посібник. Харків: Видавництво ХНАДУ, 2017. 324 с.
- Evans, 2006 – Evans R.J.W. Austria, Hungary, and the Habsburgs. Central Europe. Oxford – New York: Oxford University Press, 2006. 358 p.
- Kozak, 2020 – Kozak O. Slavic countries of Central and Eastern Europe during the post-communist period on the pages of Ukrainian textbooks. *East European historical Bulletin*. 2020. № 1(17). P. 251–261. URL: <http://eehb.dspu.edu.ua/article/view/218191>
- Tumblety, 2004 – Tumblety Joan. Evaluating role-play in history teaching: pedagogical benefits and challenges. *Advance HE*, 2004. URL: https://www.advance-he.ac.uk/knowledge-hub/evaluating-role-play-history-teaching?utm_source=chatgpt.com

REFERENCES

- Bakhanov, 2012 – Bakhanov K. Navchannia istorii v shkoli pid kutom zoru kompetentnisnogo pidkhotu: posibnyk dlia vchytelia [Teaching history at school from the perspective of a competency-based approach: a guide for teachers]. Kh.: Vyd. hrupa «Osнова», 2012. 127 s. [in Ukrainian].
- Bakhanov, 2005 – Bakhanov K. Suchasna shkilna istorychna osvita: innovatsiinyi aspekt: monohrafiia [Modern school history education: an innovative aspect: monograph]. Donetsk: TOV «Yuho-Vostok, Ltd», 2005. 384 s. [in Ukrainian].
- Vandysh, 2004 – Vandysh Potr Tsina svobody. Istoriia Tsentralno-Skhidnoi Yevropy vid Serednovichchia do sohodennia [The Price of Freedom. A History of Central and Eastern Europe from the Middle Ages to the Present]. K.: Krytyka, 2004. 463 s. [in Ukrainian].
- Dvornik, 2005 – Dvornik F. Sloviany v Yevropeiskii istorii ta tsyvilizatsii [Slavs in European history and civilization] / Per. z anhl. K: DUKh I LITERA, 2005. 528 s. [in Ukrainian].
- Deivis, 2001 – Deivis N. Yevropa: Istoriia [Europe: History] / Per. z anh. P. Tarashchuk, O.Kovalenko. K.: Osnovy, 2001. 1463 s. [in Ukrainian].
- Derzhavnyi standart ..., 2020 – Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity [State standard of basic secondary education] / Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy «Pro deiaki pytannia derzhavnykh standartiv povnoi zahalnoi serednoi osvity» vid 30 veresnia 2020 r. № 898. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyizagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898> [in Ukrainian].
- Desiatnychuk, 2025 – Desiatnychuk I. Istoriia Tsentralnoi ta Skhidnoi Yevropy vid naidavnishykh chasiv do pochatku KhKh stolittia [History of Central and Eastern Europe from ancient times to the beginning of the 20th century]. K.: Kondor, 2025. 288 s.
- Diachenko, 2025 – Diachenko O. Formuvannia predmetnoi kompetentnosti na urokakh istorii [Formation of subject competence in history lessons]. *Metodyka navchannia heohrafiï ta istorii: suchasni vyklyky ta praktychnyi dosvid: Materialy I Vseukrainskoi naukovy-praktychnoi konferentsii* (m. Dnipro, 10 kvitnia 2025 r.). Dnipro: Seredniak T. K., 2025. S. 164–167. [in Ukrainian].
- Zadorozhna, 2020 – Zadorozhna L. V. Realizatsiia kompetentnisnogo pidkhotu do vyvchennia zhyttia, diialnosti ta roli vydatnykh osobystostei v shkilnii istorychnii osviti [Implementation of a competency-based approach to studying the life, activities and role of prominent figures in school history education]. *Virtus*. 2020. № 42. S. 47–49. [in Ukrainian].
- Istoriia Ukrainy. Vsesvitnia istoriia ..., 2022 – Istoriia Ukrainy. Vsesvitnia istoriia. 6-11 klasy: Navchalna prohrama dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity [History of Ukraine. World History. Grades 6-11: Curriculum for secondary education institutions]. Zatverdzheno Nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 3 serpnia 2022 roku № 698. K., 2022. 106 s. URL: <https://mon.gov.ua/staticobjects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/Navchalna.prohrama.2022.WH.HU.6-11.pdf> [in Ukrainian].
- Istoriia Tsentralno-Skhidnoi Yevropy, 2001 – Istoriia Tsentralno-Skhidnoi Yevropy [History of Central and Eastern Europe]. Posibnyk dlia studentiv istorychnykh i humanitarnykh fakultetiv universytetiv / Za red. Leonida Zashkilniaka, Lviv: LNU im. Ivana Franka, 2001. 658 s. [in Ukrainian].
- Kontseptsii... – Kontseptsii Novoi ukrainskoi shkoly [The Concept of the New Ukrainian School]. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian].
- Ladychenko, 1999 – Ladychenko T. Formuvannia istorychnoho myslennia v protsesi vyvchennia kursu vsesvitnoi istorii v shkoli [Formation of historical thinking in the process of studying the world history course at school]. *Rozvytok istorychnoho myslennia yak zasib formuvannia osobystosti, yii intelektualu ta tvorchykh zdibnostei*. Odesa, 1999. S. 73–77. [in Ukrainian].
- Modelna ... (avt. Pometun O. I., Remekh ta in.) – Modelna navchalna prohrama «Vsesvitnia istoriia. 7–9 klasy» dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity [Model curriculum "World History. Grades 7–9" for secondary education institutions] (avt. Pometun O. I., Remekh T. O., Maliienko Yu. B., Moroz P. V.) (nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 06.09.2023 № 1090) <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2023/Model.navch.prohr.5-9.klas/Hromad.ta.istor.osv.hal.2023/08.09.2023/Vsesvitnya.istoriya.7-9.kl.Pometun.ta.in-08.09.2023.pdf> [in Ukrainian].

- Modelna ... (avt. Shchupak I. Ya., Posunko A. ta in.) – Modelna navchalna prohrama «Vsesvitnia istoriia. 7-9 klasy» dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity [Model curriculum "World History. Grades 7–9" for secondary education institutions] (avt. Shchupak I. Ya., Posunko A. S., Bakka T. V., Burlaka O. V., Vlasova N. S., Zheliba O. V., Makhonin O. O., Meleshchenko T. V., Pavlovska-Kravchuk V. A., Piskarova I. O., Khudobets O. A.) (nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 16 serpnia 2023 roku № 1001) <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2023/Model.navch.prohr.5-9.klas/Hromad.ta.istor.osv.hal.2023/16.08.2023/Vsesvitnya.istoriya.7-9.kl.Shchupak.ta.in.13.09.2023.pdf> [in Ukrainian].
- Moroz, Moroz, 2018 – Moroz P.V., Moroz I.V. Doslidnytska diialnist uchniv u protsesi navchannia vsesvitnoi istorii v osnovnii shkoli: metodychnyi posibnyk [Research activities of students in the process of teaching world history in primary school: a methodological manual]. Kyiv: TOV «KONVI PRINT», 2018. 96 s. [in Ukrainian].
- Pometun, Hupan, Vlasov, 2018 – Pometun O. I., Hupan N. M., Vlasov V. S. Kompetentnisno oriietovana metodyka navchannia istorii v osnovnii shkoli: metodychnyi posibnyk [Competency-oriented methodology for teaching history in primary school: a methodological manual]. K.: KONVI PRINT, 2018. 208 s. [in Ukrainian].
- Pometun, 2007 – Pometun O. I. Kompetentnisnyi pidkhid u suchasnii istorychnii osviti [Competency-based approach in modern history education]. *Istoriia v shkolakh Ukrainy*. 2007. № 6. S. 3–12. [in Ukrainian].
- Pometun, 2008 – Pometun O.I. Pidruchnyk z istorii u konteksti diialnisnogo i kompetentnisnogo pidkhodiv [History textbook in the context of activity and competency approaches]. *Zbirnyk naukovykh prats «Pedahohichni nauky»*. 2008. Tom 1. № 50. S. 83–89. [in Ukrainian].
- Pometun, Freiman, 2006 – Pometun O., Freiman H. Metodyka navchannia istorii v shkoli [Methodology of teaching history at school]. K.: Heneza, 2006. 328 s. [in Ukrainian].
- Rudko, 2010 – Rudko S.O. Istoriia Tsentralno-Skhidnoi Yevropy (kin. XVIII – poch. XXI st.): navchalno-metodychnyi posibnyk z kursu [History of Central and Eastern Europe (late 18th - early 21st centuries): a teaching and methodological manual for the course]. Vyd. 2-he, dopovnene. Ostroh, 2010. 220 s. [in Ukrainian].
- Yakovenko, 2017 – Yakovenko H. Metodyka navchannia istorii: navchalno-metodychnyi posibnyk [History Teaching Methodology: Teaching and Methodological Guide]. Kharkiv: Vydavnytstvo KhNADU, 2017. 324 s. [in Ukrainian].
- Evans, 2006 – Evans R.J.W. Austria, Hungary, and the Habsburgs. Central Europe. Oxford – New York: Oxford University Press, 2006. 358 p. [in English].
- Kozak, 2020 – Kozak O. Slavic countries of Central and Eastern Europe during the post-communist period on the pages of Ukrainian textbooks. *East European historical Bulletin*. 2020. № 1(17). P. 251–261. URL: <http://eehb.dspu.edu.ua/article/view/218191> [in English].
- Tumblety, 2004 – Tumblety Joan. Evaluating role-play in history teaching: pedagogical benefits and challenges. *Advance HE*, 2004. URL: https://www.advance-he.ac.uk/knowledge-hub/evaluating-role-play-history-teaching?utm_source=chatgpt.com [in English].

Перше надходження – 11.02.2026

Прийнято до друку – 24.02.2026

Оприлюднено на сайті – 06.05.2026